

הדבר צריך באור, והרי לפי מה שנתבאר אינו משום ששקדו חכמים על זכות הכהנים, וגם מאי שנא עולה משלמים הלא שניהם קדושתם עדיפה מבכור.

וי"ל הואיל והכהנים זוכים בבכור משלחן גבוה (כמו שאמרו בבב"ק יג.) הרי כשמקדיש לשלמים מפקיע משלחן גבוה לעצמו וזה אינו רשאי, וגם כשמטיל מום אעפ"י שאינו מפקיע מכהנים מ"מ מפקיעו משלחן גבוה, משא"כ כשמקדיש לעולה אינו מפקיע כלל משלחן גבוה. [וכן יש לפרש לשון הרמב"ם (תמורה ד, יב) 'אבל אינו יכול לומר זבחי שלמים שאינו יכול להפקיע אותו מקדושתו כדי ליהנות בו' – דהיינו מפני שמפקיעו לעצמו].

ואולם בדיעבד נראה שחל הקדשו, שהרי עתה חולין הוא, והרי לא גרע ממכרו לנכרי שהפקיע קדושתו (וצ"ע בדקדוק לשון רבנו גרשום 'אבל שלמים דגריע קדושה מבכור דנאכל לישראל לא יקרב').

דף כה

'ילדה טומטום ואנדרוגינוס... קסבר רשב"ג ולדות קדשים בהוייתן הן קדושין, דאי ס"ד ממעי אמן הן קדושין אמאי אין קדושה חלה עליהן הא תפסתינהו קדושה דאמיייהו' – כי מיד עם יצירתם, בטרם ניכרים בשוניותם [ועדיין אינם בגדר 'טומטום ואנדרוגינוס'], כבר חלה עליהם קדושה (עפ"י ר"ג כאן ולעיל יא. ותוס'. וערש"י יז. סד"ה ואליאב דר"י).

'ל"א שכן קדושה חיילא עליה... – פירוש, קדושת עולה חמורה הלכך חלה עליו [ושמא צ"ל 'שכן קדושה חמורה...'], ככתוב בפירוש רבנו גרשום].
 ויש מי שצדד לפרש שעולה עדיפה שכן קדושה חלה עליו על פיו, משא"כ הבכור שקדושתו באה ע"י יציאתו מהרחם, ושמא קדושת פה עדיפה [כדוגמת סברת התוס' להלן (כו: ד"ה אמר אביי), לענין עולה ומעשר] (חדושי הגר"ס).

'אמר על הלקט עם נשירת רובו יהא הפקר' – ואעפ"י שלא נשר כולו חל עליו דין לקט, שהרי קיימא לן בכל מקום 'רובו ככולו' (רדב"ז מתנות עניים ד, יד).
 ולענין שעת חלות דין 'פרט' – ע' שנות אליהו להגר"א פאה ז, ג; מנחת חינוך רכג בהשמטות; שבט הלוי ח"ח רמט.

**'האומר לשפחתו הרי את שפחה וולדך בן חורין... האומר לשפחתו הרי את בת חורין וולדך עבד...'.
 בבאר שייטת הרמב"ם (עבדים ז, ה) בענין זה, ע' בלחם משנה שם; חדושי הגר"ח הלוי שם; שערי ישר ב, כב; קהלות יעקב ב"ק לד, ט.**

ובמה שמבואר בגמרא שאם 'עובר ירך אמו' יכולה השפחה לקבל גט עבור העובר, הגם שידה אינה משתחררת והריהי היא כיד רבו – ע' בראשונים ספ"ב דגטין; חזו"א אה"ע קמו לדף מב סק"ו.

(ע"ב) 'דלמא היינו טעמא דרבי יוחנן דאדם מתכפר בשבח הקדש'. ופרש"י שלפי דעה זו, ולד חטאת שדינו במיתה היינו רק כשלא רצה להתכפר בו אלא באמו, אבל רצה להתכפר בו מתכפר. וקשה ממה שאמרו לעיל (כב.) 'ישיא פסיקא ליה' דהיינו ולד חטאת דינו במיתה אף קודם שנתכפר באם, ומשמע שה"ה אם אינו רוצה להתכפר בה כלל [שאל"כ אין זה מלתא דפסיקא אלא כחטאת שאבדה דסיפא]. וכן העיר הרש"ש.

וי"ל שהסוגיא דלעיל הולכת כדחיית רב המנונא שאין אדם מתכפר בשבח הקדש בחטאת (וכמש"כ התוס' לחלק למסקנא בין

חטאת לתודה), והיינו משום שולד חטאת לעולם במיתה. אך א"כ לרבא חזרת קושית הגמרא שם, מה טעם לא תני להו גבי הדדי.

וי"ל (וכ"מ בשיטמ"ק מנחות פ רע"א) שלרבא לא נאמרה הלכה של 'ולד חטאת' אלא בנתעברה לאחר ההקדש, אבל במקדש מעוברת דעתו מעיקרא שיוכל להתכפר בולד כי אדם מתכפר בשבח הקדש, ועל כן אינו בגדר 'ולד חטאת' שנאמרה בו ההלכה, ואעפ"י שקדושתו מחמת אמו ולא מחמת עצמו, דהא קיימין הכא כמ"ד 'שיירו אינו משוייר'. ומה שכתב רש"י לעיל בע"א (ד"ה הרי זה ולד שלמים) שנחשב גם זה 'ולד חטאת' היינו לפי רבי אלעזר ודלא כרבא.

ובזה מובן מדוע נקט רבי יוחנן 'הפריש חטאת מעוברת' הלא לפי רבא שאדם מתכפר בשבח הקדש לכאורה ה"ה במפריש ואח"כ נתעברה (כן העיר בשפ"א, ע"ש) – אך אם נתעברה אח"כ בזה נאמרה ההלכה שולד חטאת למיתה ואין יכול להתכפר בו גם אם אינו רוצה להתכפר באמו. (וע"ע בשפ"א, חזו"א עמ' 336).

'אמר רב פפא: לא נצרכה אלא שאמר בתוך כדי דיבור, מהו דתימא תכ"ד כדיבור והאי עיוני הוא דקמעייין, קמ"ל'. לפי גירסה זו נראה שהגמרא כאן נוקטת שאין מועילה חזרה בתוך כדי דיבור בהקדש. ומכאן יצא לו להרמב"ם (מעשה הקרבנות טו, א) דין זה. ודלא כפי הסוגיא בב"ק (עג) שאפשר לחזור בתוך כדי דיבור של שאלת רב לתלמיד ('שלום עליך'), ורק בשיעור שאלת תלמיד לרב סובר רבי יוסי שאי אפשר לחזור (וכן נראה מפרוש רבנו גרשום להלן כו:).

ואולם התוס' השוו סוגיתנו עם הסוגיא בב"ק, וכנראה לא גרסו בגמרא 'והאי עיוני הוא דקמעייין'. ופרשו 'מהו דתימא תכ"ד – של שאלת תלמיד לרב – כדיבור דמי, קמ"ל' דלא אלא כדי שאילת רב לתלמיד בלבד (עפ"י משנה למלך מעה"ק טו, א. וע"ע בחדושי הנצי"ב).

דף כו

'בהמה זו חציה תמורת עולה וחציה תמורת שלמים... תרעה עד שתסתאב ותימכר ויביא בדמי חציה תמורת עולה ובדמי חציה תמורת שלמים'. בספר מקדש דוד (קו"א ב, ג) עמד על טעם הדבר שאי אפשר להקריבה כמות שהיא; אם משום מה שאמרו (בחולין כט.) אין שוחטים שני זבחים כאחד שנאמר תזבחהו, וכאן הוא כשוחט שני זבחים, עולה ושלמים. ואמנם דין זה אינו אלא לכתחילה, אבל מ"מ צריך שיהא ראוי לשחטו ביחיד הלכך זה שאינו ראוי לכך – מעכב.

ועוד אפשר שלכך אין מקריבים אותו לפי שאין מה לעשות באבריו, להקטירם אי אפשר משום דין 'שלמים' שבו, ולאכלם גם כן אי אפשר משום חלק ה'עולה', והרי זה כעולה שנתערבה בשלמים – ירעו עד שיסתאבו.

ואם שחט זבח זה – מובא בתוספתא (ג) שטעון עיבור צורה ויצא לבית השריפה. לפי הטעמים דלעיל מובן הדבר, שהרי פסולו בקודש ולא מחמת עצמו, אם משום שאי אפשר לשחטו מפני שהוא כשני זבחים, או בגלל תערובת עולה ושלמים. עד כאן מדבריו.

'בהמה חציה עולה וחציה חטאת – (כולה) תיקרב עולה, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: תמות. ושויין באומר חציה חטאת וחציה עולה שתמות'. רש"י ורבנו גרשום מפרשים שלכך תמות, הואיל ואינו מחויב חטאת [והריהי דומה לחטאת שנתכפרו בעליה]. והתוס' הקשו מהגמרא בנדרים שהמפריש חטאת כשאינו מחויב בה לא אמר כלום, ואין דין 'מיתה' אלא בחמש חטאות המתות.